

Móttaka flóttafólks í Garðabæ

20. SEPTEMBER 2022

GUÐRÚN JÓNSDÓTTIR

VERKEFNASTJÓRI

Umfangsmat á veitingu félagsþjónustu við flóttafólk

Lögbundin þjónusta skv. lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991:

- Félagsleg ráðgjöf
- Fjárhagsleg aðstoð
- Úrlausn í húsnæðismálum
- Málefni barna og ungmenna
- Stoðþjónusta
- Stuðningsþjónusta

Félagsleg ráðgjöf

Markmið:

- Veita upplýsingar og leiðbeiningar um félagsleg réttindamál
- Stuðningur vegna félagslegs og persónulegs vanda
- Virkja og styrkja einstaklinginn í sínu lífi, fyrirbyggja frekari vanda og styðja hann við að verða virkur og ábyrgur þátttakandi í samfélaginu.
- Ráðgjöf vegna tímabundinna og varanlegra erfiðleika og áskorana

Af þeim einstaklingum sem eru í virkri félagslegri ráðgjöf hjá Garðabæ eru 32% flóttafólk.

Ágúst 2022:

- 99 flóttamenn sem fluttu í bæinn á árunum 2019-2022 eiga lögheimili í Garðabæ.
- Fullorðið flóttafólk er 55 talsins. Þar af eru 52 einstaklingar í virkri félagslegri ráðgjöf. Tveir einstaklingar bíða dvalarleyfis á grundvelli fjölskyldusameiningar og er virk ráðgjöf í þeim málum.
- Í Garðabæ búa nú 44 flóttabörn, þar af eru 39 börn í virkri félagslegri ráðgjöf

Flutningur í Garðabæ	Fjöldi fullorðinna enn búsettir í Garðabæ	Fjöldi í virkri ráðgjöf
2019	8	6
2020	3	2
2021	7	7
2022	37	37
Bíður dvalarleyfis v. fjölsk. sameiningar	2	2

Flutningur í Garðabæ	Fjöldi barna enn búsett í Garðabæ	Fjöldi í virkri ráðgjöf
2019	0	0
2020	1	1
2021	4	3
2022	38	34
Bíður dvalarleyfis v. fjölsk. sameiningar	1	1

Umframbjónusta vegna stöðu einstaklinganna sem flóttafólk

Flóttafólk þarf umfangsmeiri og sérhæfðari félagslega ráðgjöf stöðu sinnar vegna.

Ríkar þjónustufarfir m.a. vegna áfallasögu, andlegra og líkamlegra veikinda, jaðarsetningar, stimplunar, viðkvæmrar stöðu, kynbundinnar stöðu, skorts á menntun, menningarmunar, þekkingarleysi og bjargarleysi.

Virk þátttaka flóttafólks í íslensku samfélagi er mikilvægasti þátturinn í móttöku flóttafólks

- fræðsla, menntun og atvinnuþátttaka eru grunnstoðir farsællar móttöku.

Fjárhagsaðstoð

Almenn fjárhagsaðstoð, þ.e. mánaðarleg framfærsla.

Sérstök fjárhagsaðstoð, t.a.m. niðurgreiðsla leikskólagjalda, skólamáltíða, frístundar, skólagjalda, gleraugnakaupa, tannlæknakostnaðar, sérfræðiviðtala, tryggingar húsaleigu o.fl.

Fjárhagsaðstoð greidd í ágúst 2022:

- 55 fullorðnir flóttamenn með lögheimili í Garðabæ, þar af:
 - 24 einstaklingar fengu almenna fjárhagsaðstoð
 - 22 einstaklingar fengu greiðslu sem samsvarar ígildi barnabóta.
 - 24 einstaklingar fengu sérstaka fjárhagsaðstoð vegna barna
 - 4 einstaklingar fengu greidda aðra sérstaka fjárhagsaðstoð.

Flutningur í Garðabæ	Fjöldi fullorðinna enn búsettir í Garðabæ	Fjöldi einstaklinga sem fékk almenna fjárhagsaðstoð í ágúst sl.	Fjöldi einstaklinga sem fékk ígildi barnabóta í ágúst sl.	Fjöldi einstaklinga sem fékk niðurgreiðslu á skólamat, leikskólagjöldum, frístund (ákvarðað mánaðarlega) í ágúst sl.	Fjöldi einstaklinga sem fékk aðra sérstaka fjárhagsaðstoð (tannlækningar, sérfræðiþjónusta, leigutrygging o.fl.) í ágúst sl.
2019	8	0	0	0	0
2020	3	1	0	1	0
2021	7	4	0	1	1
2022	37	19	22	22	3

Sérstakur húsnæðisstuðningur Félagslegt húsnæði

Kemur til viðbótar almennum húsnæðisstuðningi frá Húsnæðis- og mannvirkjastofnun og er því einungis veittur þeim sem eiga samþykktu umsókn þar

Nokkur hluti flóttafólksins er með þinglýsta leigusamninga og getur því átt rétt á sérstökum húsnæðisstuðningi

Margir búa í ósamþykktu húsnæði, atvinnuhúsnæði, hjá vinum eða fjölskyldu eða leigusali kýs að þinglýsa ekki leigusamningi og eiga einstaklingarnir því ekki rétt á almennum húsnæðisstuðningi / sérstökum húsnæðisstuðning frá Garðabæ.

Við lok ágúst mánaðar 2022:

- bjuggu fjórir flóttamenn í félagslegu leiguhúsnæði í eigu Garðabæjar
- tveir flóttamenn bjuggu í framleigðum íbúðum sem Garðabær hefur tekið á leigu.

Flutningur í Garðabæ	Fjöldi fullorðinna enn búsettir í Garðabæ	Fjöldi einstaklinga sem fékk greiddan sérstakan húsnæðisstuðning í ágúst sl.
2019	8	4
2020	3	2
2021	7	3
2022	37	16

Stuðnings- og stoðþjónusta / fatlað flóttafólk

Markmið stuðningsþjónustu:

- Aðstoða og hæfa notendur sem þurfa aðstæðna sinna vegna á stuðningi að halda við athafnir daglegs lífs og/eða til þess að rjúfa félagslega einangrun.
- Efla viðkomandi til sjálfsbjargar

Sé stuðningsþörf vegna fötlunar meiri en svo að henni verði mætt með þjónustu eða aðstoð samkvæmt félagþjónustulögunum skal stuðningur samkvæmt lögum um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir koma til viðbótar og þjónustan samþætt í þágu notanda.

Tvö flóttabörn þarfnast liðveislu.

Einn fullorðinn flóttamaður er nú í brýnni þörf fyrir liðveislu

Þrír fatlaðir flóttamenn geta ekki nýtt sér almenningsfarartæki og hafa þörf fyrir ferðaþjónustu

Frekara mat á eftir að fara fram á þjónustu- og stuðningsþörfum flóttafólks sem flutt hefur í Garðabæ á síðastliðnum mánuðum.

Málefni flóttabarna og ungmenna

Samstarf félagsþjónustunnar, grunnskóla og leikskóla bæjarins og heilsugæslunnar er umfangsmikið og lögbundið.

Hlutverk félagsþjónustunnar:

- Regluleg samskipti við skóla, leikskóla og heilsugæslu vegna málefna flóttabarna
- Samráðsfundir
- Samhæfingaraðili
- Skráningar barna í skóla, leikskóla, frístund o.fl.

Með innleiðingu farsældarlaganna hjá Garðabæ má gera ráð fyrir aukinni þjónustu félagsþjónustunnar við flóttabörn en umfangsmiklar kröfur eru gerðar til málstjóra vegna þjónustu í þágu farsældar barna

Börnin stunda nám í:

- Leikskóla- og grunnskóladeildum Urriðaholtsskóla
- Leikskóla- og grunnskóladeildum Flataskóla
- Barnaskóla Hjallastefnunnar
- Sjálandskóla
- Hofsstaðaskóla
- Garðaskóla
- Arnarskóla
- Kirkjubóli
- Flensborg
- Tækniskólanum.

Skólaþjónusta

GRUNNSKÓLAR

Móttökuáætlun

- Grunnskólar skulu fylgja móttökuáætlun vegna nemenda með annað tungumál en íslensku sem taka skuli mið af bakgrunni þeirra, tungumálafærni og færni á öðrum námssviðum
- Grunnskólar Garðabæjar og félagsþjónustan hafa veitt foreldrum flóttabarnanna ráðgjöf og upplýsingar um grunnskólastarf í Garðabæ.

Íslenskukennsla

- Nemendur með annað móðurmál en íslensku eiga rétt á kennslu í íslensku sem öðru tungumáli í grunnskólum.
- Flóttabörnin sækja öll kennslu í íslensku.

Nemendur með sérþarfir

- Nemendur eiga rétt á því að komið sé til móts við sérþarfir þeirra í almennum grunnskóla án aðgreiningar
- Nokkur flóttabarnanna glíma við örðugleika og þarfnast sérstaks stuðnings í námi og félagslega.
- Mörg barnanna hófu skólagöngu í lok ágúst og því er ekki komin nákvæm mynd á stöðu þeirra og þarfir.
- Eitt barnanna er fatlaður einstaklingur með ríkar stuðningsþarfir og gengur í sérskóla.

LEIKSKÓLAR

Börn sem þurfa sérstaka aðstoð og þjálfun:

- Eiga rétt á slíkri þjónustu innan leikskólans

Verið er að leggja mat á þörf flóttabarnanna fyrir sérfræðiþjónustu, en nú þegar er ljóst að nokkur barnanna þarfnast þjónustu, m.a. aðstoð talmeinafræðings.

Hvernig mætir ríkið nú þegar kostnaði vegna þjónustu við flóttafólk

Endurgreiðsla fjárhagsaðstoðar skv. 15. gr. félagsþjónustulaga

- Ríkissjóður endurgreiðir sveitarfélagi útlagðan kostnað vegna fjárhagsaðstoðar (almennrar og sérstakrar) fyrstu tvö árin sem flóttamaður hefur skráð lögheimili í landinu

Íslenskukennsla fyrir fullorðið flóttafólk greidd af VMST

Íslenskukennsla í grunnskólum - greiðslur úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga

Tómstundastyrkur frá mennta- og barnamálaráðuneyti

- *Tvær úthlutanir styrks:*
 - *Fyrri úthlutun: 3.300.000 kr.*
 - *Seinni úthlutun: 3.700.000 kr.*
- Verkefnastjóri flóttamannamála hefur haldið utan um styrkinn, skráði flóttabörnin í tómstundir og átti í samskiptum við félög og samtök.
- Verkefnastjóri gerði samkomulag við Klifið - skapandi setur, og fól þeim m.a. að skipuleggja vikulega viðburði í júlí og ágúst, halda íslenskunámskeið og leggja drög að greinargerð til mennta- og barnamálaráðherra vegna styrkveitingarinnar.
- Greinargerð um ráðstöfun styrks skal skila til ráðuneytis

Samningur um samræmda móttöku flóttafólks

Samningur um samræmda móttöku flóttafólks tekur til þjónustu móttökusveitarfélags vegna samræmdrar móttöku hópsins samkvæmt kröfulýsingu sem félags- og vinnumarkaðsráðuneytið hefur gefið út.

Þjónusta vegna móttöku flóttafólks samkvæmt kröfulýsingu samningsins kemur til viðbótar rétti flóttafólks til félagsþjónustu samkvæmt gildandi lögum.

Ávinningur – samningur um samræmda móttöku flóttafólks

Ábyrgð félags- og vinnumálaráðuneytis er skilgreind í samningnum

Þjónustan er fastmótuð og samræmd milli sveitarfélaga, sbr. kröfulýsingu með samningi

Gerðar eru tilteknar lágmarkskröfur til sveitarfélaga um þjónustu umfram lögbundna þjónustu:

- Tryggja einstaklingi/fjölskyldu húsnæði innan 8 vikna frá boði um búsetu
 - á almennum markaði eða félaglegu húsnæði
- Útvega innbú
- Tryggja túlkþjónustu
- Veita ráðgjöf og þjónustu í samræmi við kröfulýsingu
- Boða einstakling í fyrsta viðtal þar sem lagt er grunnmat á þarfir
- Vinna stuðningsáætlun í samstarfi við hlutaðeigandi aðila
- Taka tillit til fjölskylduaðstæðna og gera sérstakar ráðstafanir vegna barna
- Leiðbeina einstaklingum við umsóknarferli vegna fjölskyldusameiningar
- Tilkynna Fjölmenningarsetri um breytingu á lögheimili viðkomandi

Umframþjónusta við flóttafólk er greidd af ríkissjóði:

- Vegna stuðnings, aðstoðar og ráðgjafar til flóttafólks af hálfu félagsþjónustu sveitarfélags.
 - Umfram félagsráðgjöf
 - Sérstök umsýsla
 - Húsnæði
- Greiðslurnar byggja á kostnaðarlíkani ráðuneytisins.
- Kostnaður vegna sérstaks húsnæðisstuðnings er endurgreiddur sveitarfélaginu fyrstu 12 mánuðina.
- Félagsþjónustan í Garðabæ veitir flóttafólki nú þegar þjónustu og aðstoð sem fellur undir framangreinda umframþjónustu, án þess að fá sérstaklega greitt fyrir hana.

Ávinningur – samningur um samræmda móttöku flóttafólks

Fræðsla

- Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið tryggir starfsfólki móttökusveitarfélaga aðgengi að fræðslu og ráðgjöf er varðar sérstöðu flóttafólks og þjónustu við hópinn.

Fjármagn veitt til þróunarverkefna

- Sveitarfélög sem eru aðilar að samningi um samræmda móttöku flóttafólks geta sótt um styrki úr þróunarsjóði samræmdrar móttöku flóttafólks.

Þátttaka í samstarfs – og samhæfingarnefnd

- Hlutverk nefndarinnar er m.a. að brúa bil milli stjórnsýslustiga, stofnana, hafa yfirsýn yfir málaflokkinn, vera vettvangur til að deila reynslu og þekkingu, tryggja samræmi og samhæfingu við móttöku og aðstoð við flóttafólk.

Möguleiki á samstarfi við önnur sveitarfélög

Endurskoðun og uppsögn samnings

- Hægt að óska eftir endurskoðun á samningnum hvenær sem er á gildistíma hans.
- Endurskoða skal samninginn þegar ár er eftir af samningstímanum frá undirritun hans.
- Gagnkvæmur uppsagnarfrestur samnings um samræmda móttöku flóttafólks eru þrír mánuðir.

Betri yfirsýn ríkis og sveitarfélaga

- Sveitarfélag skal standa skil á ársskýrslu til félags- og vinnumarkaðsráðuneytis sem jafnframt hefur eftirlit með þjónustu sveitarfélagsins við flóttafólk m.a. í formi úttekta.

Farsælli aðlögun

- Geta til að veita umframþjónustu og stuðning við flóttafólk felur í sér farsælli aðlögun.
- Einstaklingarnir fá aðstoð við að verða virkari þátttakendur í samfélaginu sem er til þess fallið að fyrirbyggja félagsleg vandamál til framtíðar.

Áskoranir – samningur um samræmda móttöku flóttafólks

Álag og kostnaður fyrir skólakerfið og barnavernd sveitarfélaga

- Sá hluti samningsins um samræmda móttöku sem snýr að veitingu fjármuna til að styðja við skóla og barnavernd sveitarfélaga er taka á móti flóttabörnum er enn ekki tilbúinn og ekki liggur fyrir hvenær sá hluti verður kynntur.

Ekki gert ráð fyrir sérstökum greiðslum til sveitarfélags vegna móttöku fatlaðs flóttafólks eða eldri borgara

- Þjónusta við þá hópa er alla jafna verulega umfangsmikil.

Sveitarfélag skal útvega innbú

- Umfangsmikil vinna og krefst aðkomu starfsmanna þjónustumiðstöðvar Garðabæjar.

Krafa gerð um umfangsmiklar skráningar

- Skráningarnar eru umfangsmiklar og tímafrekar.

Sveitarfélag skal útvega húsnæði:

- Tryggja að flóttafólki standi til boða húsnæði til leigu, hvort sem það er á almennum markaði eða félagslegt húsnæði, innan átta vikna
- útvega flóttafólki húsnæði til leigu meðan á samræmdri móttökupjónustu stendur, þ.e. yfir allt að þrjú ár.
- Garðabæ sem og öðrum sveitarfélögum á höfuðborgarsvæðinu mun reynast áskorun að uppfylla framangreint skilyrði samningsins.

Áskoranir – samningur um samræmda móttöku flóttafólks

Óvissa um afturvirkar greiðslur

- Meginhluti flóttafólksins sem flutti í Garðabæ á vormánuðum 2022 eru ríkisborgarar Úkraínu.
- Hópnum veitt dvalarleyfi á grundvelli mannúðarástæðna skömmu eftir flóttann til Íslands og fengu því nánast strax félagsþjónustu hjá sveitarfélaginu.
- Einstaklingarnir hafa þarfnast gríðarlega mikillar þjónustu og aðstoðar.

Vandmeðfarið að leggja mat á hvort fjármagn frá ráðuneyti muni mæta kostnaði við umframbjónustu

- Ekki er komin reynsla á reiknilíkan samningsins.

Kostnaðarlíkan – tveir hópar:

- Flóttamaður sem upphaflega var umsækjandi um alþjóðlega vernd
 - Umfangsmikil þjónusta
- Kvótaflóttamaður
 - Umfangsmeiri þjónusta
- 44. gr. útlendingalaga – sameiginleg vernd (ríkisborgarar Úkraínu)
 - Ætti að flokka sem kvótaflóttamenn ef miðað er við forsendur reiknireglu

Álag á félagsþjónustu

Þjónusta við alla þá flóttamenn sem flutt hafa í Garðabæ á árunum 2019-2022 er að mestu leyti á herðum tveggja starfsmanna félagsþjónustunnar:

- Félagsráðgjafi
 - Félagsleg þjónusta í ágúst: 15 fullorðnir og 4 flóttabörn
 - Ber jafnframt ábyrgð á og sér um alla fjárhagsaðstoð við aðra íbúa bæjarins, alla félagslega ráðgjöf við aðra íbúa bæjarins og úthlutun félagslegs húsnæðis.
- Verkefnastjóri í málefnum flóttafólks
 - Félagsleg þjónusta í ágúst: 37 fullorðnir og 34 flóttabörn
 - Ber jafn framt ábyrgð á verkefninu í heild, ráðstöfun fjármuna, er tengiliður milli þjónustuaðila og samhæfir þjónustu við einstaklingana, hefur yfirsýn yfir verkefnið, útbýr verkferla og minnisblöð, fylgist með stefnum og straumum í málaflokknum og svarar fyrirspurnum er varða flóttamannamál. Er tengiliður við ýmsa aðila og á í reglubundnu samtali við ráðuneyti, ríkisstofnanir, félagasamtök og aðra þá sem hlutast til um málefni flóttafólks o.fl. tilfallandi.

Málavog í félagsþjónustu:

- Ráðgjafi í 100% starfi, með 3-5 ára starfsreynslu, getur sinnt málstjórahlutverki grunnþjónustu fyrir 17-18 flóttamenn. Er þá ekki miðað við mál flóttamanna sem telja má einstaklega þung, svo sem vegna fötlunar, geðræns vanda eða nauðsyn fyrir afskipti barnaverndar.
- 52 fullorðnir flóttamenn = 3 starfsmenn í málstjórn. Þá er félagsleg grunnþjónusta við börn undanskilin.

Reiknilíkan samnings um samræmda móttöku flóttafólks:

- Umframþjónustu við 27 einstaklinga, 3 hjón og 38 börn skv. samningnum = 1,33 stöðgildi

Niðurstaða

Verði ekki gengið til samninga um samræmda móttöku:

- Fæst ekki fjárframlag frá ríkinu fyrir þá umframbjóðustu sem þegar hefur þurft að veita flóttafólki í sveitarfélaginu og fyrirséð er að verði viðvarandi.
- Þá fengist heldur ekki endurgreiðsla á útlögðum kostnaði vegna sérstaks húsnæðisstuðnings til flóttafólks.
- Afleiðingar þess að veita flóttafólki einungis lágmarkspjónustu gætu verið jaðarsetning og félagslegur vandi.

Ef gengið verður til samninga:

- Sveitarfélagið tæki á sig umtalsverðar skyldur.
- Fjármagn frá ríkinu
- Fengist samræming í þjónustu við hópinn sem myndi leiða til skýrari þjónustuviðmiða og verkferla í þjónustu við flóttafólk.
- Ávinningur þess yrðu auknar líkur á virkari þjóðfélagsþegnum og farsælli aðlögun að íslensku samfélagi.

Niðurstaða

Yfirgnæfandi líkur eru á að fjöldi flóttafólks í landinu og í sveitarfélaginu fari vaxandi á næstu misserum:

- Tölfræði
- Þann 16. september hækkaði embætti ríkislögreglustjóra viðbúnaðarstig á landamærum á hættustig vegna yfirálags, en embættið reiknar með að umsækjendum um alþjóðlega vernd muni fjölga hlutfallslega meira á síðustu mánuðum árs.
- Huga þarf að framtíðarsýn